

Odgovor: Mi nimamo o tem nič izkušenj, zato prosimo koga izmed naših čitateljev, ako ima takih izkušenj, da nas o tem obvesti. Ker se petrolej izhlapeva, zato mora po našem mnenju sčasoma prevetravanje pomagati, zlasti ako bi Vam bilo mogoče postaviti v klet za kratek čas železno peč, katera bi izhlapevanje pospešila.

Vprašanje 196. Moja dobro rejena svinja žre vedno zid, tako da je napravila v zidovje uže več lukenj. Je to le razvada, ki kaj škoduje, ali je bolezen? Ali se da to odpraviti? (L. V. v N.)

Odgovor: Kolikor je nam znano, je to le razvada, kojo odpravite, ako zidane stene obložite z deskami.

Vprašanje 197. Na mojem vrtu raste jablan, ki je vsako leto polna cvetja, a nima nikdar sadu, ker cvetje popolnoma odpade. Drugo drevje tik nje pa obilo rodi. Kaj bi utegnilo biti vzrok? (L. V. v N.)

Odgovor: Iz samega poročila, da Vaše drevo ne rodi, ne moremo Vam še vzroka povedati. Vzrok je lahko vrsta jablani, prebujna rast, ali pa tudi nasprotno t. j. pomanjkanje redilnih snovi v zemlji. So nekatere vrste jablani, ki po nekaterih krajih nikakor ne rode, tu ne pomaga drugega nego precepljenje. Ako je vzrok prebujna rast, ravnajte, kakor je priporočeno v odgovoru na 153. vprašanje. Lahko pa je vzrok nerodovitnosti Vašega drevesa tudi pomanjkanje redilnih snovi v zemlji, zato cvetje odpada. V tem slučaju pomaga pravilno gnojenje.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

189.

S Clermonta v Sydney.

Čez kaj dni sva šla s Šlezakom v Rockhampton. Ta čas je dal guvernement v teh krajih sekati pot skozi gošče, in staviti ozke mostove preko strug, da bi vozovom pot nekoliko olajšal. V Clermontu so viseli na vseh vogalih veliki tiskani plakati, na katerih smo brali popis potov mej obema mestoma, koliko milj je do te ali une vode in kako se jej veli. Plakati so se prihajalcem v gostilnice dajali zastonj. Vse prav in dobro, ko bi te vode ne bile drugo kot močarine, ki se preje ali sleje posuše.

Pot v Rockhampton nas je vodila po samem grmovju. Vročina je bila že sama na sebi neznosna, k vsemu temu je pritisnila še ta okolnost, da so posekano grmovje sproti požigali, in zato se je še na vseh koncih kadilo. Vročina je bila vsled tega peklenska, a svežega vetra od nikoder. Mej potom sva videla mnogo kač, nekatere so bile tako velike, da takih še nikdar nisem

videl, tudi ne v zverinjaki. Nekega dne stopava po travnatem svetu, pes pa je pred nama in okrog naju vohal po divjačini. Kar se požene po njem s trave orjaška kača, ali pes je še o pravem času uskočil. Šlezak je pomeril in zadel kačo v glavo, ali ni je usmrtil, imela sva še dosta dela, preden sva jo s krepelci pobila. Kjer je bilo prahu, povsodi sva videla globoke in široke brazde od kač, katere so se tu plazile.

Ko sva se bližala Rockhamptonu, izvedela sva, da je prav tistega dne odplul parnik v Sydney, in bode treba cel teden drugega broda čakati. Nisva toraj hotela iti v mesto, postavila sva vsak svoj stan tri angleške milje zunaj mesta na mirnem navršju pri velikej laguni, kjer je tudi več hišic stalo. Blizu je bila gostilnica, kajti več Kitajcev se je tu ukvarjalo z vrtnarstvom; pridelovali so razne kuhinjsko zelenjavo, ki so jo v mesto na prodajo vozili in dobro razpečavali. Razen tega so delali tudi tu mimo železno cesto, toraj je bilo vse živo. Tudi divjaki so imeli tu svoje ležišče. Ker so pogosto občevali z Evropejci, bili so ponekoliko otesani in mnogi so govorili angleški.

Okrog lagune so stali orjaški gumovci, pa tako zvani „irobarky“, akacije in razno drugo drevje, v katerem je bilo polno vsakovrstnih ptičev. Čas sem si kratil s tem, da sem po cele ure gledal vesele roje ptičje po laguni in po drevju. Tudi sem zahajal k Kitajcem gledat kako celajo. Kitajci so namreč po vsem svetu znani kot spretni vrtnarji. Kmalu sem se seznanil tudi z divjaki, ki so se prav zaupno vedli. Za večera, ko smo večerjo kuhali, prihajali so pojedini možaki k nam in prinašali nam jegulj in drugih rib ter nas prosili, da bi jim dovolili k ognju prisesti. Bili so zgolj krepki možaki. Ker so govorili kolikor toliko angleški, razvila se je dosta potov mej nami živa zabava, ki je časih pozno v noč trajala.

Prosili so me divjaki, da bi jim kaj povedal o svojem potovanju po svetu, in kje sem doma. Razložil sem jim vse prav po domače, in najraje sem jim pripovedaval o svojej domovini češkej. Slednjič je bilo treba odriniti, in bilo je po naših besedah. Poslednjega večera so prinesli črni možaki izredno mnogo rib. Jaz sem kupil tri steklenice žgane pijače in sem poslednjikrat pogostil domačine. Sedeli smo v pogovoru do belega dne. Ko sva se s Šlezakom vzdignila, spremili so naju dober kos pota.

Koncem avgusta 1865. l. sem stopil na ladijo Balclutha, da se v Sydney prepeljem. Vožnja je bila vrlo v ceno, kajti ta čas sta dve družbi v Sydney vozili, in vsaka je hotela drugo z vednim zniževanjem prevoznine uničiti. Z Rockhamptona v Sydney sem plačal v drugem razredu s hrano vred 1¼ f. št., ko sem pozneje za enako dolg pot s Sydneya na Novi Zeland odštel petkrat toliko prevoznino. V torek dopoldne je začel parni stroj delati in Balclutha je plula po reki v morje. Ker je voda na mestih zelo plitva, obtičala nam je ladija več potov, in zato smo še le drugega dne v morje

pripluli. Vreme je bilo jasno in ladija se ni spustila nikdar daleč od brega. Bregovi so skalnati, tu pa tam štrle iz morja visoke skale, ob katerih se valovi z groznim besnenjem in bučanjem razbijajo. V četrtek po noči smo pripluli mimo zaliva moretonskega, kjer stoji Brisbane, in kmalu na to smo se zavili v botanski zaliv, na čegar desnem bregu se košati ponosna metropola petega dela sveta, namreč Sydney z mnogimi predmestji. Krasno mesto ima živahno trgovino. Pridelki z vseh naselbin avstralijskih, zlasti pa z Novega južnega Walesa se dovažajo v glavno mesto na trg, tako da bode Sydney preje ali sleje svetovno trgovinsko mesto.

Zanimalo me je, da bi kaj več izvedel, kaka osoda je zadela načelnike tolovajskih čet, katerih sem bil že s početka omenil. Vsi so prišli pravici v roke. Ben Hall je bil ustreljen 5. aprila 1865. l. v Forbesu, Gilbert 13. maja istega leta blizu Binalonga, Dunn pa je bil obsojen v Sydneyu na smrt v juniju 1865. l. Omenjal jih je tu vsak z največjo grozo in zaničevanjem. Kakošni so bili ti možje, to hočemo najbolje razvideti z gnjusnih in krvavih njihovih činov, ki jih je popisal policijski list sydneyški.

190.

Z življenja avstralijskih tolovajev.

Oktobra meseca 1864. l. se je stovaršil Dunn z Gilbertom in Ben Hallom, in že 24. dne tega meseca so izropali Mr. Chisholma na javnej cesti blizu Goulbourn. Koj na to 27. oktobra so pestili postajo p. Macansha, in 28. okt. so obrali pošto z Alburya. Novembra meseca dne 8. so prišli in opustošili postajo p. Rossiga blizu Goulbourn, 9. novembra so napali pošto z Goulbourn samo šest milj od mesta, in 11. novembra pošto z Yassyana, ravnini Breadalbane. Dne 15. novembra so srečali pošto z Gundagai in jo napali, ali ta pot so jo skupili. Junaška eskorta jim je zobe pokazala. Koj tretjega dne na to so izplenili postajo Clarkega v Boleru, in okrali še tistega dne pošto z Goulbourn blizu Towneranga. Meseca decembra so zažgali razen drugih stvari, tudi kramarijo Morrisa, izropali bogatega Davidsona na ravnini Murrumburrah, in Rossa na cesti v Gap.

Leta 1865. so nadaljevali započeto delo s še večjo okrutnostjo. Mnogo potov so se spopali s policaji, ropali so pošte in pustošili postaje premožnih squatterjev, da jih je slednjič pravica dosegla. Maja meseca 1865. l. je prišla policija Gilberta in Dunna blizu Binalonga. Gilberta so ustrelili, a Dunn, zelo ranjen, popihal jo je. Sedem mesecev ni bilo glasu o njem, slednjič ga je policija izvohala na postaji walgettskeje, kjer se je zabaval s tomljanjem divjih konj. Ali posrečilo se mu je, da je utekel in se potem pridružil bandi zloglasnega tolovaja Thunderbolta, kjer ga je slednjič policija pograbila in odpravila v ječo. Dunn je bil porojen v zahodnem kosu Novega južnega Walesa. Na prijetnem obrazu njegovem ni bilo brati, da ima osemnajstletni mladenič tako črno

dušo. Ime njegovo bode dolgo ostalo v spominu nadlegovanega ljudstva. S temi tolovaji se je združil tudi Frank Gardiner. O njem in o njegovem drugu Danielu Morganu se je za časa mojega bivanja v Avstraliji mnogo govorilo in tudi lagalo. Z viharnega življenja teh dveh bushrangerjev stoj tu kaj malega.

Frank Gardiner je nadkriloval ostale drugove svoje s tem, da ni bil sin deportovančev, kakor oni, in da ni s surovostjo in okrutnostjo ropal in pobijal. Bil je uglajenega vedenja, in zlasti ženske so mu bile naklonjene. Siromaki se ga niso bali, kajti od bogatega plena je rad dajal takim, katerim se je videlo, da so ubožni. Zato pa je tem huje grozil bogatim naselnikom, diggerjem, policajem, zlasti pa lakomnim lastnikom zlatih rudnikov. Bil je popreje nadzornik ovčarne bogatega naselnika, poznaval je dobro vso krajino, katero si je pozneje za svoj revir izbral, sprijateljil se je tudi z ovčarji, kateri so bili ves čas v njegovej službi. Točno so mu naznanjali kedaj pridejo z zlatom obloženi vozovi in drugo temu tako. Zato se je najrajše držal po ovčarnah, kamor je tudi plen svoj prinašal. Prav tako je bil sporazumljen tudi s policijo južnowaleško. Vsled teh in takih okolnostij, vsled izredne previdnosti in odvažnosti, katero je dosta potov v najhujših nevarnostih pokazoval, postal je nedosežen mojster v svojem obrtu. Na dokaz njegove genijalnosti naj omenim samo to, da se nobenemu ni poljubilo pognati se za nagrado 10.000 f. št., ki je bila obljubljena za njegovo glavo, dokler je z drugovi svojimi krajino vznemirjal in svoje grozno delo uganjal. Še le pozneje, ko je Gardiner z znano svojo ljubljenko mrs. Browen na Apis-Creeku kupčijo pričel in na videz redno živel, posrečilo se je dvema kot diggerja preoblečenima policajema priti v njegov stan in se ga polastiti. Spravili so ga v Sydney, kjer se v ječi pokori za svoje zločine. Ljubljenska bi ga bila rada osvobodila, podkupila je čuvaje s 500 f. št., ali vse je bilo še o pravem času izdano.

Tako so bile oproščene te končine nevarnega tolovaja. Kako dolgo bode mir in varnost, tega nobeden ne more vedeti. V Avstraliji trdi vsak, da Gardiner pri prvi priložnosti pobegne. S surovostjo, osvetljivostjo in okrutnostjo je Gardinera daleč presegal Daniel Morgan. Bil je sin deportovančev, in ded njegov je bil obešen v Angliji. Brlog svoj je imel v okolici Yassya in Goulbourn, pozneje pa v gorah araluenskih, v labirintu skal, gora in dolin, katere so izredno njegovo smelost in prebrisanost še bolj podžigale in podpirale. Policija se je trudila na vso moč, da dobi v pest tega surovega tolovaja in tako reši nadlegovane kraje in ogrožene potnike vednih nevarnostij, ali ni mu mogla blizu. Guvernement je obljubil 1000 f. št. za njegovo glavo, ali nobeden je ni mogel prinesti. Tako je stokal Novi južni Wales več let pod ižesom okrutnega njegovega gospo darstva.

Ko je ta okrutnik izvedel, da je tudi policija viktorijska dobila naročilo od vlade preganjati ga, postal

je še krvoločnejši. Ustrelil je na potu vsakega, ki ga je imel na sumu, da je v zvezi s policaji. Pale so mnoge nedolžne žrtve, zlasti mnogi diggerji in ovčarji in nobeden ni imel toliko lokavosti in odvažnosti, da bi ga v nastavljenost past privabil. Vkljub vsej okrutnosti pa je pokazoval Morgan tudi nekoliko dobre odgoje in rahlo srce. Naklonjen je bil zlasti siromakom, delavcem in v stiskah živečim naselnikom, katere je več potov z novci obdaril, tem huje pa je pestil zato bogate in brezsrčne njihove gospodarje za krivice, katere so delali. Za primer stoj tu ena dogodbica.

V gorah araluenskih, glavnem reviru Morganovem, bilo je marca 1864. l. izredno živo. Mnogi delavci so delali novo cesto na stroške vladine. Nadzorstvo je bilo izročeno bogatemu naselniku Adamu, ki je bil z žuli svojih delavcev že močno obogatel. Morgan je izvedel o tem in nekega večera je obiskal njih skupni stan. Delavci so bili še na delu, sekali so drevesa, da si je ura počitka že davno odbila. Morgan z revolverjem v vsakej roki stopi k njim in glasno veli: „Odvrzite sekire!“

Delavci so se grozno prestrašili in barve so jih sprehajale, ko so spoznali Morgana.

„Kje je Adam?“ vpraša tolovaj odločno.

„V stanu“, odgovarjajo delavci. „Pripeljite ga“. Koj so šli in pripeljali prestrašenega Adama. Tolovaj je pomeril v prsi na smrt prestrašenemu Adamu in ostro povprašal okrog stoječe delavce: „Ali vam plačuje?“

„Plačuje.“

Morgan pobesi revolverja in Adam začne prostejše dihati. „Adam, koliko novcev imaš v stanu?“

„Samo 10 f. št. Ali v enej uri ti jih pripravim, kolikor hočeš, jeclja Adam.“

„Samo 10 f. št., nič več?!“ zagrmi s satanskim posmehom Morgan in veli ljudem, naj vsak vzame iz stana svoje reči.

Ko so delavci pobrali svoje reči, ukaže Morgan dvema nažgati baklje in stan zapaliti.

(Dalje prih.)

Politične stvari.

O tržaških razmerah

piše W. „S.- und M. Ztg.“ takole:

Vesti iz Trsta o atentatih s petardami gotovo niso nič novega, ali posebnega. Narobe: množile so se v teku let tako močno, da neso več motile miru celo onih, kateri bi bili veliko bolje pogodili, ako bi bili že davna smatrali jako resnimi te — ne otročje — ampak pobalinske izgrače. Najnovejši napad v uredniškem poslopju lista „L'Adria“ je pač vzbudil pozornost; atentat ta je napravil učinek, kakoršnega si nepoznani metalci petard in njih poznani somišljeniki gotovo neso želeli. Ta pobalinski čin vzel je jednemu ubogemu dečku luč očíj, ali dozdeva se, da je vendar enkrat odprl očíj vsem onim,

ki dosedaj neso tako jasno poznali tržaških odnošajev, kakor bi bilo želeti v interesu države. Najnovejši napad — ki pa ni ostal brez nezgode — vznemiril in razburil je seveda tržaško meščanstvo; to nam je takoj jasno iz okolnosti, da nas je tako rekoč „ad oculos“ prepričal, kako nevarne morejo postati take iridentovske zabave vsakemu, bodi tega ali onega političkega mišljenja.

Takrat tržaški mestni zastop ni mogel drugače, nego da se je odpovedal načelu ljubeznjivega in milega potrpljenja z vsemi pobalinstvi, ako so le nekako protiaustrijskega okusa. Predsednik municipalne delegacije dr. Dompieri, predložil je neko izjavo, katera naj bi obsodila petarde; ali utemeljenje tega predloga je bilo tako, da je moralo skoro v istej meri, kakor atentat sam, vzbuditi čut vznemirjenja in razburjenja. Dr. Dompieri obsoja sicer čin sam, ali izvršitelji tega čina v njega očeh niso gnjusni zločinci, ampak „nespametneži“, kateri, služeč neke idealnej stvari, neso bili srečni pri izbiranju sredstev.

Gospod dr. Dompieri, kateri smatra metalce petard za „nespametneže“, je povsem vreden član velike večine tržaškega mestnega zastopa in jako smešno bi bilo, ako bi hoteli trditi, da ob tem vprašanju stoji na drugem stališču, nego njegovi kolegi. Dr. Dompierija predlog — ki naj bi obsodil čin petardovcev — priča nam o ciničnej drznosti, koja nas mora uprav osupniti. Skoro ni mogoče verjeti, da bi v zastopu kateregakoli avstrijskega mesta kdo mogel biti tako neverjetno brezsrčen, da bi slikal take ljudi kot nositelje neke „idealne stvari“ — ljudi, kateri hočejo izraževati svoje veleizdajske namene s pomočjo morilskega orodja. Seveda dr. Dompieri, ki je bil tudi član nedavno z dekretom razpuščenega društva „Progreso“ — in v istem dekretu je bilo društvo to označeno kot „državi nevarno“ — ni zagrešil se svojim govorom v mestnem zastopu nikake nedoslednosti; on zastopa tudi tam brez strahu državi sovražna načela, radi katerih so morali razpustiti društvo „Progreso“. Ali tu ne gre samo za dr. Dompierija in tudi ne za nesramno drznost, s katero izjavlja v mestnem zastopu svoje protiaustrijsko mišljenje, ampak govor je o celem tržaškem mestnem zastopu, katerega večina obstoji iz samih taci oseb, katere neso — tu hočemo povedati vso nepopačeno resnico — ni za las bolji, kakor dr. Dompieri.

Nečastno in sramotno je, da ima tako bogato in cvetoče avstrijsko mesto, kakoršno je Trst, tako zastopstvo — zastopstvo, glede katerega nam tisoč znamenj kaže, da je zastopstvo municipija, ki je vse, samo neavstrijsk. In ta Trst stoji že pet stoletij pod žezlom Habsburžanov in je v tem času — vsled posebne, ne pretržne skrbi, katera bi mogla vzbuditi zavist mnogih družih zvestih mest — se vspel do impozantnega razvoja. Dozdeva se nam, da vse delovanje tega zastopstva vodi le jedina misel, kako bi do krvave satire pretvoril prečastni naslov, ki je nekdanj slavil mesto Tržaško kot